

DR. FRICZ-MOLNÁR PÉTER
A „magyar gyorsírás apostola”, Markovits Iván selmeci emléktáblája

Selmecbányán legutóbbi jártamban-keltemben próbáltam kiolvasni a gyorsírásban érdemeket szerzett Markovits Iván (1838-1893) 1908-ban felavatott magyar nyelvű emléktábláját, melyen csak a „Hirdesse ez emlékkő Markovits Ivánnak” szövegrész látható (nagyjából). A teljes szöveg megismerése nem sikerült a helyszínen, a múlt századelőn Ocsovszky utcai – ma Ing. Štefana Višňovského 6. szám alatti, egyebekben felújított – épület homlokzatán, mert a magyar nyelvű felirat olvashatatlan, azt vélhetően lekaparták és az idő is megtette a koptató hatását (1. kép).

1. kép: A mai felújított épület és annak homlokzatán a kopott emléktábla, melyen csak a „Hirdesse ez emlékkő Markovits Ivánnak” szövegrész látható.

Zavart, hogy nem ismerhető meg helyben az egykori emléktábla teljes magyar nyelvű szövege, így más módon próbáltam ennek – a Selmecen hiányzó szövegrésznek – a nyomára akadni. Ez sikerült is és mielőtt szót ejtenék az 1908-as „Markovits-ünnepélyről”, beszéljen róla az egykori selmeci emléktábláján volt méltatás:

„Hirdesse ez emlékkő Markovits Ivánnak, a magyar gyorsírás apostolának érdemeit és
dicsőségét, ki szüleinek e házában tölté gyermekéveit.
Szabad magyar szó, hogy több ne vesszen sőt századokra nyújtsa életét
Hogy a lelkes ige, mely játszva röppen, a hanggal el ne tűnjék szerteszét;
Eszközt Te nyújtál ehhez a magyarnak Markovits ...
Selmecbánya, 1908. június hó 7., A magyar gyorsírók”.¹

A helyi hetilapban is „a magyar gyorsírás apostolának”² nevezett római katolikus Markovits Iván körmöcbányai születésű³ volt és Budapesten hunyt el. 1908-ban „díszes emléktáblával jelölték meg a magyar gyorsírók Selmecbányán azt a házat, amelyben Markovits Iván, a magyar gyorsírás mestere gyermekéveit eltöltötte. Selmecbánya nagy befolyással volt Markovits Ivánra, ott szívta magába az első gyorsírási ismereteket. Az emléktáblát pünkösöd vasárnapján leplezték le a magyar gyorsírók élénk részvétele mellett. ... Selmecbánya város részéről Horváth Kálmán polgármester és Vörös Ferenc főjegyző vettek részt. Az ünnepi beszédet Vörös Ferenc tartotta, kinek lelkes beszéde közben lehullott a lepel a szép emléktábláról. ... Horváth Kálmán polgármester lendületes szavak kíséretében vette át a város

¹ Szegedi Gyorsíró, 5. (1908) 1. sz. 11. (szept. 20.) és 19. (1923) 1-2. sz. 3-4.

² Selmecbányai Híradó 18. (1908) 17. sz. 2. (ápr. 26.)

³ 1838. június 2-án született Körmöcbányán János és Erasmus keresztnévvel, apja Markovits András, anyja Podobny Mária volt [Körmöcbánya, római katolikus születési anyakönyv, 1838, www.familysearch.org (letöltés: 2022.01.23.)], szülei vélhetően szlovák (tót) nemzetiségűek voltak.

gondozásába az emléktáblát, mire a Szózat eléneklésével az ünnepség beveződött. A gyorsírók díszülése délután négy órakor kezdődött meg Horváth Kálmán polgármester elnöki megnyitójával. ... Este bankett volt a vendégek tiszteletére, melyen számos felköszöntő hangzott el.”⁴

Az emléktábla és gyorsírási versenyek, illetve tanfolyamok tartása mellett a selmeci tanács 1908-ban arról is döntött, hogy a sajátos akadémikus/főiskolás diáknegyedben – a steingrubei városrészben – lévő akkori Plébánia utcát (ma Jána Palárika) Markovits Ivánról nevezi el. A Nagybaldogasszony templom alatti Plébánia utca átnevezését talán az is segítette, hogy a selmeci prépost-plébános, Podhragyay Pál (1843-1910) Markovits „közeli rokona” volt, aki a gyorsíró 1893-as fővárosi temetésén is részt vett, majd emlékére Selmecen gyászmisét is tartott. 1908-ban Ocsovszky Vilmos (1829-1895) selmeci polgármesterről elnevezett utcában avatták a Markovits emléktáblát. Ez azért érdekes, mert Markovits Iván Ocsovszky Vilmos sógora volt, ugyanis a polgármester felesége, Markovits Mária a gyorsíró testvére volt, majd 1908-tól egy-egy selmeci utca viselte az egykori sógorok nevét. A gyűjtésből létrehozott Markovits emléktábla egyebekben Nagy József helyi kőfaragó műhelyében készült.⁵ Mindemellett szintén 1908-ban, csak késő ősszel és odébb, az akkori Péch Antal utcában (ma Novozámocká 139.) avatták fel a főiskolai ifjúsági kör új otthonát, székhelyét.

Markovits Iván mellszobra és a nemzeti sírkert részét képező fővárosi sírhelye, valamint szakmai pályafutása elérhető a világhálón is.⁶ Életútjához most csak kiegészítő – selmeci – mozzanatok adok. Markovits a selmeci római katolikus gimnáziumban 1856-ban fejezte be a 8. osztályt és ezzel a helyi tanulmányait, melyet legkorábban 1848/49 körül kezdhetett. Az 1856-ban érettségizett 18 éves fiatalember akkor még születési anyakönyvi nevén, Johann/Joannes (János) keresztnéven szerepelt a német nyelvű iskolai évkönyvekben.⁷ Harminc évvel később, 1886-ban az egykori gimnáziumának „Markovits Iván országgyűlési gyorsírói főnök a gyorsírástban jeles előmenetelt tanúsított tanulóknak több jutalomkönyvet ajándékozott.”⁸ Markovits alkotása a századfordulón középiskolai tananyagává vált, ugyanis 1900-ban a selmeci líceumban (is) rendkívüli tárgyként tanították – Markovits Iván Gyorsírási tankönyve alapján – a gyorsírást.⁹ Innen egyenes út vezetett az 1908-as selmeci emléktábla-avatáshoz. Végül – még a magyar időkben – 1915-ben Markovits egykori selmeci alma materében, a „Selmecbányai kath. főgimnáziumban a folyó tanévben ünnepély keretében leplezték le az intézet egykori növendékének, Markovits Ivánnak arcképét. Az ünnepség lelke az intézet érdemes igazgatója (*valójában igazgatóhelyettese*) és gyorsírástanára, Cserhelyi Sándor, akinek ügyszeretete, agilitása és áldozatkészsége eredményezte e kegyeletes aktust.”¹⁰

Ezzel az írással magam is „kegyeletes aktust” kívántam adni az egykor fényesebben (és olvashatóan) ragyogott magyar nyelvű selmeci Markovits Iván emléktáblához, melyet ottani látogatásainkkor legalább egyszer tekintsünk is meg.

⁴ Szegedi Gyorsíró, 5. (1908) 1. sz. 11. (szept. 20.)

⁵ Selmecbánya sz. kir. város térképét lásd Magyarország vármegyéi és városai. Hont vármegye és Selmecbánya sz. kir. város (szerk. Borovszky Samu). Budapest, 1906.; Selmecbányai Híradó, 4. (1893) 15. sz. 57-58. (ápr. 9.) és 16. sz. 62. (ápr. 16.) és 18. (1908) 17. sz. 2. (ápr. 26.) és 19. sz. 3-4. (máj. 10.) és 20. sz. 3. (máj. 17.)

⁶ <https://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-temeto/markovits-ivan/> (letöltés: 2022.01.23.)

⁷ K. k. katholischen ober-gymnasiums Schemnitz 1856. Pest, 1856. 16.

⁸ A Selmecbányai Kir. Kath. Nagygymnasium értesítője az 1885-1886. tanévről. Selmecbánya, 1886. 62.

⁹ A Selmecbányai Ág. Hitv. Evangélikus Lyceum értesítője az 1900/1-iki tanévről. Selmecbánya, 1901. 64.

¹⁰ Szegedi Gyorsíró, 9. (1915) 6. sz. 50.